

Shevchenko Iu. T. Europe on the way of globalization: problems and perspectives.

The article opens the approaches to understanding of complex and controversial phenomena of globalization, indicates its positive and negative effects, and develops problems and perspectives of modern Europe.

Keywords: globalization, forms of globalization, features of globalization, problems of globalization, global studies.

Дудар С. Е.

«ПОМІТНІ МЕНШИНИ» В ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглянуто проблематику імміграції в українському соціальному і етнокультурному просторах. Визначено зміст поняття «помітні меншини». Розкрито причини міграції в Україну. Виокремлено тенденції динаміки імміграції в Україну «помітних меншин». Проаналізовано проблеми нелегальної міграції «помітних меншин» в Україні. Подано рівень міграційного приросту в Україні. Виокремлено групу проблем, які доводиться вирішувати іммігрантам. У цілому оцінено роль «помітних меншин» в етнонаціональній структурі українського суспільства.

Ключові слова: етнонаціональна структура суспільства, помітні меншини, міграція, міграційний простір, соціальна інтеграція.

Міграція населення зумовлена економічними, політичними, етнічними та релігійними чинниками. Протягом усієї історії людства вона відігравала визначну роль у суспільному розвитку. З одного боку, масштаби та напрями міграційних процесів певною мірою свідчать про стан соціального та економічного розвитку країни. З іншого боку, процес міграції значною мірою впливає на розвиток країни. Зараз іммігрантський компонент стає все більш помітним, наявність його як чинника суспільних процесів формує виклики як для владних структур, для суспільства в цілому, що спонукає до пошуку моделей безконфліктного розвитку.

Імміграція в сучасних умовах є одним із важливих чинників етнонаціональної динаміки багатьох країн світу. Згідно з даними Департаменту ООН з економічних і соціальних питань (ООН-ДЕСВ) від 11 вересня 2013 року, 232 млн. осіб, або 3,2 відсотка населення світу, живуть за кордоном по всьому світу, в порівнянні з 175 млн. у 2000 році і 154 млн. в 1990 році. При цьому в Європу та Азію прагне

майже дві третини всіх міжнародних мігрантів у всьому світі. Європа залишається найпопулярнішим регіоном призначення з 72 млн. міжнародних мігрантів в 2013 році, в порівнянні з 71 млн. в Азії.

Крім того, ці показники також свідчать про посилення з 2000 року напрямків міграції Південь-Північ і Південь-Південь на близько 82 млн. міжнародних мігрантів [23]. Інтенсифікація міграційних процесів та відчутний вплив на суспільний розвиток країни поселення іммігрантів останнім часом стає актуальним і для України.

Ця проблематика, в основному, розглядається у працях В.Б. Євтуха, О.О. Малиновської, І.М. Прибиткової, М.О. Шульги та деяких інших науковців.

Мета статті полягає у визначенні ролі «помітних меншин» в етнодинаміці структури населення України з особливим акцентом на регіональному рівні.

Поняття «помітні меншини» вперше почали використовувати канадські дослідники та практики, спираючись на офіційні документи. Вони, вживаючи поняття «помітні меншини», зараховують до цього типу меншин арабів, вихідців із західноазійських та східноазійських країн, вихідців із країн островів Тихого океану, китайців, корейців, латиноамериканців, філіппінців, чорних, японців. Натомість Закон про неупереджене наймання на роботу (Employment Equity Act) 1995 року виключає із цього поняття тих, хто ідентифікує себе як латиноамериканці й білі, араби й білі, чи то західноазійці і білі» [25].

Україна посідає 4-е місце у світі за обсягом мігрантів. Особливо посилився притік іноземних громадян в Україну після здобуття нею незалежності. У структурі її населення з'явилися досить численні і вагомі нові національні меншини, представники яких раніше були або повністю відсутніми, або були представлені невеликою кількістю. Причини такого явища є досить різноманітними. Насамперед мова йде про підвищену мобільність населення планети в епоху глобалізації, коли людина має право і може обирати бажане для себе місце проживання. Спонукальним мотивом для переселення можуть бути подвійні обставини: з одного боку, привабливість нового терену з економічних, релігійних, культурних, природних та деяких інших чинників, з іншого, – пригнічення та насильство у себе на батьківщині і, як наслідок, вимушена потреба еміграції в інші країни. Особливу динаміку міграційним процесам надали політичні перетворення у колишньому СРСР, численні локальні війни та конфлікти в Азії та Африці. Саме вони зрушили з місця чималі контингенти місцевого населення, частина з яких осіла і в Україні, створюючи таким чином модерні національні меншини. З цієї групи ми виключаємо іммігрантів

з території колишнього Радянського Союзу, оскільки в Україні традиційно проживали представники цих спільнот. А тому їх етнічний статус відрізняється від представників новітніх еміграційних потоків, з якими населення України майже не контактувало, на відміну від перших, у котрих є відносно тривалий досвід взаємодії з представниками української спільноти.

За В.Б. Євтухом, із перелічених згідно з Законом про неупереджене наймання на роботу 1995 року Канади меншин в Україні присутні майже всі, окрім корейців, філіппінців, японців (так як в основному це невелика кількість нащадків, котрі ще у попередні та історичні періоди з'явилися на теренах України). На жаль, точні дані про кількість представників «помітних меншин» в Україні практично відсутні. Це пов'язано з тим, що вони досить недовго перебувають на території України, відсутністю методики їх дослідження, а також різноманітністю їх етнічного складу і цілей їхнього перебування.

Однак дані, зібрані й проаналізовані українськими і зарубіжними дослідниками проблематики імміграції в українському соціальному і етнокультурному просторах, дозволяють виокремлювати тенденції динаміки імміграції в Україну «помітних меншин» [7, 263].

Існує також ще нелегальна міграція в Україну, яка у 2008 р., за даними прикордонної служби, склала 13 тис. осіб, з яких депортовано 1,5 тис. [15, 182]. Серед нелегальних мігрантів переважно більшість складають громадяни Пакистану, Індії, Китаю, Бангладеш. Більшість з них потрапляє на територію України через кордон із Росією. За даними Державної прикордонної служби України, за 9 місяців 2008 р. кількість затриманих за незаконне перетинання державного кордону мігрантів зменшилася на 6 % та становить понад 2,5 тис. осіб. Крім того, співробітники Державної прикордонної служби України на законних підставах не пропустили в Україну понад 19,5 тис. потенційних незаконних мігрантів [16, 33].

Цей тип міграції створює серйозні проблеми, передусім впливає на загострення криміногенної ситуації в країні. За твердженнями фахівців, у нас вже сформувалися певні національні діаспори, а в них і організовані злочинні угруповання. Наприклад, у Києві – це китайська діаспора, у Харкові – в'єтнамська тощо. Євросоюз у рамках допомоги Україні в боротьбі з нелегальною міграцією ініціював проект з навчання українських фахівців збирання інформації про нелегалів і толерантному поводженню з ними. На реалізацію цього проекту ЄС виділив понад 2 млн. євро. За даними офіційних джерел кількість незаконних мігрантів в Україну зменшується. Якщо у 2006 р. прикордонна служба затримала близько 4 тис. нелегалів, то у 2007 р. –

3,5 тис. Також Україна є привабливою транзитною країною для шукачів притулку та біженців, які прямують до країн ЄС. Кількість їх постійно зростає.

Станом на 2008 р., в Україні зареєстровано 748037 іноземців. Порівняно із загальною кількістю населення (47 млн.) – це небагато. Дослідники називають різні мотиви прибуття мігрантів в Україну. Найбільш характерними можна назвати такі: низький рівень життя та неможливість отримання фінансових прибутків у себе на батьківщині, війни, збройні конфлікти, політична нестабільність. Україну як країну перебування часто обирають через низьку вартість життя, легкий доступ до західних віз, наявність родичів та друзів тощо [14, 38]. Швидкі темпи збільшення зазначених спільнот дають підстави стверджувати, що найближчим часом, за активізації глобалізаційних міграційних процесів, їхня кількість постійно збільшуватиметься, а це актуалізує питання щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство, налагодження міжетнічної взаємодії.

Сьогодні очевидно, що найбільшими міграціями за обсягами є соціально-економічні. Рівень міграційного приросту у січні – липні 2010 року порівняно з даними у січні – липні 2009 року зріс з 0,3 до 0,4 особи на 1000 жителів. Серед прибулих у цей період 77,8 % склали вихідці з СНД і 22,2 % – з інших країн. Серед загальної кількості іммігрантів, які прибули в останнє десятиліття, більшість складають вихідці з Азії і Африки, тобто «новітні мігранти». Загальна кількість зареєстрованих іноземців в Україні розподіляється таким чином: вихідців з Центральної Азії нараховується 285806 осіб, Близького Сходу – 52187 осіб, Східної Європи – 32176 осіб та особи без громадянства – 21439 [8, 13].

Дані різних джерел дозволяють проаналізувати розподіл іноземців по різних областях України. Починаючи з 2007 року, майже дві третини іноземців, що приїждять до України, зосереджуються у дев'ятох з 27 областей і агломерацій. П'ята частина мігрантів у попередні періоди осідала у чотирьох районах Чорноморського узбережжя, а саме: в Одеській області, Автономній Республіці Крим, Севастополі та Миколаївській області. Іншими регіонами зі значним припливом мігрантів є столиця Київ та найбільші індустріальні міста в центрі та на сході країни (Донецька, Харківська та Дніпропетровська області) [15, 184].

Таблиця 1

*Розподіл імігрантів за регіонами
(таблиця складена на основі даних держкомстату)*

	20 02	20 03	20 04	20 05	20 06	20 07	20 08	20 09	20 10	20 11	20 12	20 13
<i>Україна</i>	-337 91	-242 10	-761 5	458 3	142 45	168 38	148 79	134 47	161 33	170 96	516 10	130 81
<i>Автономна Республіка Крим</i>	492	20	839	333 8	272 6	242 1	253 5	213 2	230 6	217 6	340 6	138 6
<i>Вінницька</i>	-913	-781	-205	131	479	506	644	790	642	805	136 7	154
<i>Волинська</i>	-105 0	-828	-541	-432	-361	-337	49	33	107	196	309	83
<i>Дніпропетровська</i>	-340 5	-274 8	-835	-165	148	115	476	351	104 7	113 1	296 4	584
<i>Донецька</i>	-749 0	-262 6	-859	132	680	902	986	709	105 9	157 8	387 0	563
<i>Житомирська</i>	-713	-791	-292	-196	-81	-39	118	119	321	168	416	174
<i>Закарпатська</i>	-127 1	-102 8	-116 1	-805	-719	-493	-357	-229	-60	-70	-140	-62
<i>Запорізька</i>	-137 4	-961	-191	-28	436	243	591	602	715	575	218 2	372
<i>Івано-Франківська</i>	-358	-414	-315	-179	-79	-87	200	130	141	268	738	346
<i>Київська</i>	-249	-83	83	413	562	521	587	439	564	119 7	145 5	404
<i>Кіровоградська</i>	-593	-602	-386	-153	-76	1	63	92	349	137	354	80
<i>Луганська</i>	-449 5	-393 9	-181 8	-977	-103 6	-150 3	-449	-445	227	402	197 2	121 9

Львівська	-1189	-1123	-576	-407	-280	-201	-33	-107	-58	38	1781	109
Миколаївська	-1005	-719	9	174	440	245	443	498	373	314	524	176
Одеська	357	181	1258	2103	7830	10981	3966	2951	2922	2567	5752	1028
Полтавська	-1134	-719	-229	-77	148	70	79	194	417	415	1169	203
Рівненська	-1239	-1401	-669	-771	-577	-584	-266	-135	-77	-25	73	64
Сумська	-672	-701	-335	-116	46	-106	108	180	158	275	248	40
Тернопільська	-333	-399	-224	-259	-76	-198	1	7	77	13	82	22
Харківська	-2943	-2139	-560	790	655	1311	1733	523	617	468	10877	3840
Херсонська	-1153	-588	-334	-88	-2	-6	8	157	224	174	264	48
Хмельницька	-614	-458	-166	-12	33	123	184	245	208	423	282	45
Черкаська	-464	-179	-28	210	253	206	253	329	299	451	593	161
Чернівецька	-560	-655	-510	-293	-166	99	250	395	363	386	1081	203
Чернігівська	-989	-794	-424	-194	34	-63	-27	318	363	536	550	169
м. Київ	-186	275	683	1911	2777	2170	2055	2716	2245	1878	8460	1448
Севастополь(міська)	-248	-10	171	533	451	541	682	453	584	620	981	222

Рівень адаптації та статус представника меншин залежить від часу прибуття і соціально-економічних умов, які склалися у регіоні на той чи інший період. За даними зазначеного дослідження, більшість респондентів – особи працездатного віку, більшість з них працюють за наймом: 88 % – у Києві, 57 % – у Харкові та 85 % – в Одесі. Серед

непрацевлаштованих – студенти та учні. Значний відсоток серед опитаних становлять незареєстровані особи: у Києві – 41 %, в Одесі – 31 %, у Харкові – 15 %. Нагадаємо, що відповідно до закону незареєстровані особи не мають дозволу на роботу. Однак майже усі вони працюють неофіційно, а отже, є соціально незахищеними, вони роблять відповідний внесок у тіньову економіку України, а державний і місцевий бюджети зазнають втрат. Традиційно більшість респондентів працюють у торгівлі чи сфері обслуговування на великих оптових ринках: у Києві – 85 %, у Харкові – 92 %, в Одесі – 98 % [19, 33].

Постійно проживають на території України і мають статус іммігрантів приблизно 171 тис. осіб. Хоча різницю між кількістю нових реєстрацій та вибуттів з реєстру (внаслідок від'їзду) не можна використати безпосередньо для оцінки фактичного рівня міграції, проте чистий приріст кількості зареєстрованих мігрантів може виявитися корисним показником зростання громад мігрантів. Реєстраційні дані свідчать, що тривале позитивне сальдо міграції іноземців спостерігається у трьох регіонах країни (Одеська область, Крим та Київ). Поселенська структура іммігрантів зумовлена групою чинників: ці регіони за оцінкою економістів розвиваються більш динамічно ніж інші, в цих регіонах існують соціальні мережі іммігрантів і, відповідно, вони можуть сподіватися на підтримку співвітчизників в облаштуванні і знаходженні роботи, у цих регіонах накопичився позитивний досвід співіснування з представниками іммігрантських груп.

Українські дослідники виокремлюють три основні групи іммігрантів, які представляють «помітні меншини»: студенти, робітники та підприємці. Характерною ознакою усіх цих груп є тимчасовість перебування на території України, адже в основному векторами їхнього подальшого руху є повернення на батьківщину чи пошук шляхів проникнення в Західну Європу транзитом через Україну. Представники «помітних меншин» стають громадянами в окремих випадках, переважно, ті хто утворює сім'ю. Особливістю України є й значна кількість іноземних студентів, які здобувають освіту в навчальних закладах України. Так, відповідно до даних Міністерства освіти та науки України, у 2007-2008 навчальному році загальна кількість іноземних студентів, які здобувають освіту в навчальних закладах усіх типів, становила 39675 осіб [13, 33].

На початок 2014 року в Україні нараховується 65 тис. іноземних студентів, значна частина котрих представлена «помітними меншинами» [24].

На основі даних, які ми маємо на сьогоднішній день, найбільшою є група студентів, котрі після отримання освіти повертаються на батьківщину, наступною за кількістю є робітники, які прагнуть потрапити в основному на Захід, далі – підприємці, котрі прибули для заснування власної справи. До того ж до представників нетипових етнічних груп потрапляють біженці, їх частка у цій групі є доволі помітною. Це в основному молоді люди (71 % – працездатні, 25 % – діти) з досить високим рівнем освіти (40 % – вища, 36 % – незакінчена вища), які із різноманітних причин були змушені переселитися на інші місця проживання, мають професійні навички у значному сегменті ринку праці, однак незважаючи на це, вони в основному пов'язують свою діяльність з торгівлею на ринках, що підтверджує концентрацію мігрантів у середньому та дрібному бізнесі.

Іноземці стверджують, що «через відсутність доступу до українського ринку праці для неукраїнців, серед яких є кваліфіковані економісти, інженери, медики, програмісти, агрономи, вони мусять торгувати на ринках Києва, Харкова, Одеси. Значна кількість людей африканського походження працюють продавцями на підприємств з Афганістану, Сирії, Індії, Пакистану, Єгипту» [8, 21].

Важливим моментом в оцінці ролі «помітних меншин», в етнонаціональній структурі українського суспільства є група проблем, які доводиться вирішувати іммігрантам. В. Євтух виділяє кілька груп проблем: соціальні, етнокультурної адаптації, психоповедінкового характеру, проблеми, які виникають при взаємодії з місцевим населенням [10, 26].

Соціальні проблеми пов'язані переважно із соціально-економічним станом розвитку регіонів, де оселяються новоприбулі, а саме: можливість працевлаштування чи створення власного бізнесу, соціально-демографічна характеристика іммігрантів і можливість застосування своїх професійних вмінь та навичок на практиці. Іммігранти тут працюють в основному продавцями, вантажниками, рідко мають свій власний дрібний бізнес. З цього коридору поступово витісняються українські підприємці іммігрантами.

Більшість представників новітніх спільнот зазначили, що робота на ринку змінила їхнє життя на краще, оскільки вони не залежать повністю від фінансової допомоги влади. Проте ситуація з незадокументованими мігрантами значно гірша. За відсутності чіткої політики та процедури щодо імміграції, щоб залишитися в Україні, вони подають документи на отримання статусу біженця і є шукачами притулку. Постійний страх перед затриманням, депортацією і нестача захищеності українським законом робить цих людей найуразливішими

в українському суспільстві. «Незадокументовані іноземці часто працюють для своїх співвітчизників, які, в свою чергу, займаються підприємницькою діяльністю в ізольованих місцях, де їх міліції важко знайти» [8, 24].

Робота на ринках має як позитивні, так і негативні наслідки стосовно соціальної інтеграції та адаптації новітніх міграційних спільнот в українське суспільство. Позитивним є те, що така робота змушує іммігрантів адаптуватися до звичаїв, мови, правил поведінки. Вони набувають досвіду для ведення малого і середнього бізнесу без витрат громадських коштів. Серед негативних моментів зазначимо, що у процесі адаптації до місцевого середовища вони освоюють розмовну російську, а не українську мову, що певною мірою стримує їх інтеграцію в українське суспільство. У згаданому дослідженні з метою вивчення потреб іммігрантів, визначення рівня адаптації й потреби в інтеграції, респондентам було поставлене запитання: «Як довго Ви плануєте жити в Україні?». Відповіді залежали від статусу респондента. Особи, котрі займаються бізнесом й перебувають в Україні ще з студентських років, налаштовані на подальше перебування в Україні. Решта категорій іноземців, які є новітніми міграційними спільнотами, більш часто висловлювали бажання переїхати до нової країни. Таких відповідей було більше: у Києві – 70 %, в Одесі – 68 %, у Харкові – 46 %. Іноземці, які перебувають у шлюбі з громадянами України, і особливо ті, хто вже має дітей, планують прожити в Україні все життя [8, 33].

Рівень взаємодії мігрантів з місцевим населенням – українцями, росіянами, євреями та іншими – дуже варіюється від однієї мігрантської спільноти до іншої. Наприклад, в'єтнамці, іракці та пакистанці відповіли, що контактують з місцевим київським населенням у робочий і вільний час на побутовому рівні. Зате афганські й деякі африканські мігранти контактують переважно один з одним [4, 51].

Проблеми етнокультурної адаптації пов'язані з різного роду чинниками. Зокрема, враховуючи те, що представники нових етнічних груп прибувають з країн, де існує культура з абсолютно іншими духовними цінностями, і іншими факторами соціального життя, які впливають на неї. Наявність культурної різноманітності вимагає певного часу до адаптації і розуміння нових культурних реалій. Особливо ця проблема загострюється соціоекономічними відмінностями між представниками різних груп і виражається у рівні етнокультурної дистанції носіїв різних традицій [6].

У цьому контексті логічно погодитися з твердженням дослідників про те, що культурні відмінності, доповнені соціально-економічними, створюють для дітей більшості й меншості такі підгрунття їхнього різного життєвого досвіду, що їм надзвичайно важко пристосувати досвід одних до досвіду інших у змішаних класах. А тому важливим простором для міжкультурних контактів стають школи. Саме вони поглиблюють асиміляцію дітей мігрантів в українське суспільство. Відсутність законодавчих положень з приводу навчання іноземних учнів в українських державних школах виявилася одним з головних чинників, які не сприяють інтеграції мігрантів в українське суспільство. На жаль, Міністерство освіти та науки України практично не приділяє уваги освіті мігрантів. «Відтак діти київських мігрантів із Афганістану, Курдистану, Африки та В'єтнаму ходять до шкіл, які не пропонують жодних спеціальних програм сприяння акультурації, ніякої спеціальної мовної підготовки для навчання російською або українською, і вкрай рідко влаштовують корективні курси з інших предметів» [4, 113]. Право на освіту в Україні поширюється на всіх дітей, народжених в Україні, дітей легальних іммігрантів та дітей, чиї батьки офіційно отримали статус біженця. Отже, діти, батьки яких нелегально перебувають в Україні, за законом не можуть відвідувати школу. Часто так і відбувається, що діти транснаціональних мігрантів не відвідують школу. За даними вже згаданого Інституту Кеннана, близько двох третин дітей опитаних неафганських мігрантів відвідували україномовні школи, тоді як майже така сама частка афганських дітей ходила до російськомовних шкіл. Загалом 97 % опитаних мігрантських дітей повідомили про знання російської мови, 91 % – національної мови своїх батьків та 68,7 % – української мови. 86 % дітей, опитаних у рамках дослідження, спілкуються з батьками вдома, з родичами та знайомими своєю рідною мовою, 31 % розмовляють також російською, і лише 8 % – українською мовою [1, 114-115].

Проблеми психоповедінкового характеру полягають у ментальності іммігрантів, зокрема у можливостях сприйняття інших. Ці проблеми зумовлені традиціями етносу, з якого походить переселенець та поведінковими зразками, установленими у них. Етнопсихологічна дистанція між вихідцями із Азії чи Африки і представниками слов'янських народів доволі відчутна і стає причиною цілого ряду проблем у їх взаємодії.

Дослідники пропонують проблеми, які виникли в ході взаємодії іммігрантів з місцевим населенням, ділити на два типи: 1) ті, що пов'язані зі взаємодією з тими, хто проживає поруч і є об'єктом

повсякденної взаємодії; 2) ті, що пов'язані зі спілкуванням іммігрантів з владними органами [10, 30].

Відносно першого випадку достатньою підставою про наявність проблеми є дистанційованість у стосунках між представниками «помітних меншин» і українцями, зафіксованими у соціологічному дослідженні Інституту соціології НАН України «Українське суспільство 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг». Джерелами інформації про проблемність іммігрантського компоненту являються ЗМІ, які час від часу повідомляють про загострення цих стосунків, загострення ксенофобських настроїв. Основними формами їх прояву є: мова ворожнечі, звинувачення їх у порушенні моральних норм співжиття в українському суспільстві, обмеження доступу до розважальних закладів, крайньою формою прояву невдоволення є застосування сили, напади, убивства.

Для того, щоб визначити рівень сприйняття в українському суспільстві представників найбільш типових «помітних меншин», можна скористатися ефективною для таких випадків шкалою Е. Богардуса. Динаміка замірів ставлення мешканців України до носіїв нових етнічностей і на основі згоди допущення їх в певне коло, визначення ставлення до них, а саме як: 1) членів своєї сім'ї, 2) близьких друзів, 3) сусідів, 4) колег по роботі 5) мешканців України, 6) відвідувачів України, 7) взагалі не допускати.

На основі цього ранжування можна визначити рівень толерантності у ставленні населення України до представників «помітних меншин» з проекцією на шкалу індексів від 1 до 7 відносно національної дистанційованості населення України від тієї чи іншої етнічної спільноти.

Т а б л и ц я 2

Рівень толерантності у ставленні населення України до представників «помітних меншин»

	2002	2004	2005	2006	2008	2010	2012
араби	6.1	6.1	6.0	6.1	6.1	6.0	6.1
афганці	6.2	6.2	6.1	6.1	6.1	6.1	6.1
китайці	5.9	5.9	5.8	5.9	5.9	5.9	5.9
негри	6.0	5.9	5.9	5.9	6.0	5.9	6.0

Якщо порівнювати індекси шкали Е. Богардуса, властиві іммігрантам, з тими, що характеризують ставлення до представників інших етнічних спільнот, зокрема слов'янського походження, та тих,

що здавна мешкають на території, то тут прослідковується наступна закономірність: населення України у своєму сприйнятті та ставленні позитивне до других, ніж до перших. Підтвердження цієї тези можна знайти у соціологічному моніторингу, а передусім у інтегральному індексів національної дистанційованості. Останній для українців складав від 1,4 до 2,2, для росіян – від 2,0 до 3,3, для поляків – від 4,4 до 5,0, для словаків – від 4,6 до 5,1, для чехів – від 5,1 до 5,3.

Більш складною є ситуація стосунків іммігрантів з владними структурами, наявні факти того, що представники «помітних меншин» є об'єктом постійного збиткування й дискримінації з боку владних органів. Що ж до стосунків з міліцією, то тут ситуація безнадійна, тому що 85 % опитаних у Києві потерпали від зловживання міліції [13, 36]. Власне, у таких діях міліції щодо «помітних меншин» вбачаються ознаки «етнічного профайлінгу», який поступово стає характерним і для поліетнічного ландшафту. Про проблеми у стосунках іммігрантів з владними органами, зокрема і міліцією, постійно повідомляють правозахисні організації [20, 24].

На основі попереднього аналізу ролі «помітних меншин» в етносі можна зробити кілька висновків.

У роки незалежності України інтенсифікуються процеси в'їзду до нашої держави представників арабських, азійських та африканських країн, разом з тим на території України залишилась певна кількість вихідців з цих країн, котрі здобували освіту в навчальних закладах України.

Представники «помітних меншин» прагнули селитися в соціально та економічно розвинених регіонах країни (Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Одеса, Харків). У зв'язку з нестабільною ситуацією на Донбасі у найближчому майбутньому тут може спостерігатися відтік «помітних меншин».

У ході адаптації «помітні меншини» зіштовхуються з низкою проблем, а саме: соціальна, етнокультурна адаптації; проблеми психоповедінкового характеру; проблеми, які виникають при взаємодії з місцевим населенням. Українці в основному позитивно сприймають вихідців з інших країн, які своєю культурою, ментальністю відрізняються від громадян України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рубл Б. Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти в Монреалі, Вашингтоні та Києві / [пер. з англ. Т. Цимбала, А. Кулька]. – К. : Критика, 2007. – 336 с.

2. *Breton R.* Institutional Completeness of Ethnic Communities and the Personal Relations of Immigrants // *American Journal of Sociology.* – Vol. 70. – N 2.
3. *International Migration Outlook. Annual Report. 2008 Edition / SOPEMI.* – Paris: OECD, 2008.
4. *Бойчук Н.* Вплив міграції на формування та зміну етнонаціонального складу населення України // *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: Міжвідомчий збірник наукових праць.* – К., Запоріжжя, Одеса, 2003. – Випуск 20.
5. *Головаха Євген, Горбачик Андрій.* Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007-2009-2011. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2012. – 119 с.
6. *Етнічність : енциклопедичний довідник / В.Б. Євтух ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики.* – К. : Фенікс, 2012. – 396 с.
7. *Етнонаціональна структура українського суспільства : довідник / Євтух Володимир Борисович, Трощинський Володимир Павлович, Галушко Кирило Юрійович, Чернова Катерина Олексіївна ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; Факультет соціології та психології.* – Київ : Наукова думка, 2004. – 343 с.
8. *Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства : навчальний посібник (За ред. В. Б. Євтуха).* – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 348 с.
9. *Євтух В. Б.* Етнополітичний ренесанс в Україні : поняття, структура, наслідки // *Київський національний університет імені Тараса Шевченка : наукові записки. Том V. / Факультет соціології та психології. Інститут журналістики.* – Київ : КПВД Педагогіка, 2004. – С. 1-15.
10. *Євтух В. Б.* Іммігранти – нові етнічності в українському соціальному просторі // *Етносоціологічний та епістемологічний дискурс у науковому просторі.* – Київ, 2013. – С. 9-38.
11. *Євтух В. Б.* Перспективи взаємодії України з європейськими та трансатлантичними структурами у контексті функціонування українських ідентичностей // *Україна дипломатична. Науковий щорічник. Випуск дванадцятий.* – Київ: Планета, 2011. – С. 545 – 560.
12. *Звірид Н. В.* Кількісні методи аналізу впливу трудової міграції на соціально-економічний розвиток регіону / *Н.В. Звірид // Статистика України.* – 2010. – № 4.
13. *Мазука Л. І.* Новітні міграційні спільноти в Україні: можливості та проблеми // *Стратегічні пріоритети.* – 2009. – № 3 (12).
14. *Малиновська О. А.* Міграція та міграційна політика. Навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2010.

15. Мельник В. В. Проблеми імміграції та еміграції в контексті етнонаціонального простору // Гуманітарний вісник / Запорізька державна інженерна академія. – Запоріжжя, 2003. – Випуск 13.
16. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика). Енциклопедія / за ред. Римаренка Ю.І. – К.: Довіра, 1998. – 912 с.
17. Мозоль С. Л. Вплив міграційних процесів на злочинність в Україні // Митна справа. – 2010. – № 5. – ч. 2.
18. Національний склад населення України та його мовні ознаки: За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / Державний комітет статистики України. – К., 2003.
19. Непочуті голоси – проблеми імміграції, прав і свобод людини в Україні. – Київ: Сфера, 2008. – 99 с.
20. Райхель Ю. Жити разом: проблеми міграції в Україні та Європі // День. – 2011. – № 227.
21. Романюк М. Вплив міграційних процесів на етнічну структуру населення // Етнос і культура: Зб. Науково-теоретичних статей. – Івано-Франківськ, 2003. – №1.
22. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
23. Сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=45819&Cr=migrants&Cr1=#.U4ssJHJ_thb.
24. Сайт Укрінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/kilkist_inozemnih_studentiv_yaki_bag_ayut_navchatisya_v_ukraini_zroslo_na_tretinu__tabachnik_1898165.
25. Сайт Уряду Канади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/E-5.401/>.
26. Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України. – Київ: НІСД, 2011. – 334 с.
27. Українське суспільство. 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2012.

Дударь С. Е. «Заметное меньшинство» в этнонациональной структуре украинского общества.

В статье рассматривается проблема иммиграции в украинском социальном и этнокультурном пространствах. Определяется содержание понятия «заметные меньшинства». Раскрываются причины миграции в Украине. Выделяются тенденции динамики иммиграции в Украину «заметных меньшинств». Объясняются проблемы нелегальной миграции «заметных меньшинств» в Украине. Подается уровень миграционного прироста в Украине. Выделяется группа проблем, которые приходится

решать иммигрантам. В целом дается оценка роли «заметных меньшинств» в этнонациональной структуре украинского общества.

Ключевые слова: этнонациональная структура общества, заметные меньшинства, миграция, миграционное пространство, социальная интеграция.

Dudar S. E «Visible minorities» in the ethno-national structure of Ukrainian society.

The article deals with the problems of immigration in the Ukrainian social and ethno-cultural space. Determined by the concept of «visible minorities». The reasons of migration in Ukraine. Highlighted trends in immigration to Ukraine «visible minorities». Explains the problem of illegal migration «visible minorities» in Ukraine. Served level migration growth in Ukraine. Distinguished group of problems that must be solved immigrants. In general, an assessment of the role of «visible minorities» in the ethno-national structure of Ukrainian society.

Keywords: ethno-national society structure, visible minorities, migration, migration space, social integration.

Кононова Я. В.

МОТИВ РАДИКАЛИЗМА В ДИСКУРСЕ ТЕОРЕТИКОВ АКТОРНО-СЕТОВОГО ПОДХОДА: КРИТИКА И АПОЛОГИЯ

В статье рассматриваются теоретические аспекты мотива радикализации дискурса теоретиков акторно-сетевого подхода в рамках творчества ведущего методолога Бруно Латура.

Ключевые слова: актор-сеть, конструктивизм, объект, материальность, вещь, политическое, наука, общество, природа, постмодернизм, деконструктивизм.

Актуальность поднятой темы состоит в освещении ряда вопросов, возникающих в новых подходах в гуманитаристике и социальных науках, и той критикой, которую они встречают. Некоторые исследователи заявляют о необходимости создания нового языка самой науки, преодолевающего каноны отдельных дисциплин. Этот путь намечен в работах Пикеринга: «Я предполагаю, что научная практика обладает свойственными ей единством и целостностью, выходящими далеко за современные границы дисциплин. Хотя бы поэтому развитие концептов и категорий в рамках отдельных